

birdir. Kelâm ilminde bu türde en meşhur eser ise Ali b. Osman el-Üşî'nin medreselerde okutulan altmış altı beyitlik manzum *el-Emâlî**'sidir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 258; Zeccâcî, *Emâlî'z-Zeccâcî* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Beyrut 1407/1987, nâşirin mukaddimesi, s. 14-16; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, XIX, 154-155; Süyûtî, *el-Müzhir*, II, 313-314; Keşfü'z-zunûn, I, 161-166; İzzâhu'l-meknûn, I, 123-124; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 339-352; Mübarekfürî, *Mukaddimetü Tuḥfeti'l-Aḥvef* (nşr. Abdurrahman M. Osman), Kahire 1386/1967, I, 100-102; Tayyib Okic, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*, İstanbul 1959, s. 102-104; Sezgin, *GAS*, I, 96, 421, 520; II, 83-89; Zirikî, *el-A'lam* (Fethullah), VI, 330; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihrisü mahḫûḫâtî Mektebeti Köprülü*, İstanbul 1406/1986, I, 134-139; Abdülhâdî Rızâ, "Emâlî Nizâmülmülk el-vezîri's-Selcûkî fi'l-hadîs", *MMMA* (Kahire), V (1959), s. 349-378; Ömer ed-Dekkâk, "Kütübü'l-Emâlî ve hareketü't-te'lif 'inde'l-'Arab", *Âdiyâtü'l-Haleb*, II, Halep 1976, s. 70-85; Abdurrahman Abdullah eş-Şeyh, "Kütübü'l-Emâlî ve'l-mecâlis ve'l-muḫâḫarât", *Âlemü'l-kütüb*, V/2, Riyâd 1984, s. 306-314.

M. YAŞAR KANDEMİR

el-EMÂLÎ

(bk. GURERÜ'1-FEVÂİD
ve DÜRERÜ'1-KALÂİD).

el-EMÂLÎ

(الأمالي)

Ebû Ali el-Kâfî'nin

(ö. 356/967)

dil ve edebiyata dair eseri.

Endülüs'te 330-350 (941-961) yılları arasında kaleme alınmıştır. Ebû Ali mukaddimedede eseri hakkında bilgi verirken çeşitli konulara dair bilgileri (ahbâr), şairleri, atasözlerini (emsâl) ve garîb kelimeleri (nevâdir) derlediğini; garîb kelimeleri açıklayarak, şairleri seçerek, bilgileri ise içlice tetkik ederek eserine aldığı söylemektedir. Bunun yanında *garîbü'l-Kur'ân** ve Hz. Peygamber'in hadisleriyle ilgili bazı konulara da yer verdiğini, ibdâl ve itbâ gibi konuları kimseyle ele almadığı şekilde işlediğini belirtmektedir.

el-Emâlî'de konular "matlab" başlığı ile birbirinden ayrılmıştır. Müellif eserini, ezberindeki bilgileri öğrencilerine yazdırmak suretiyle meydana getirdiği için kitabın konuları belli bir esasa göre sıralanmamıştır. Bununla beraber nakle-

dilen bilgilerin kimlerden alındığı belirtilmiştir.

Eserde kelimelerin morfolojik yapısı, harflerinin dizilişi ve bunların anlamı ilişkisi ele alınmakta, bu konularda değişik Arap lehçeleri hakkında geniş bilgi verilmektedir. Bu arada çok sayıda atasözü nakledildiği gibi çeşitli edebî üsluplara temas edilerek bunlar arasındaki farklar belirtilmektedir. Eserde, halife meclislerinde veya emirlerin huzurunda yapılan edebî sohbet ve hitabelerle diğer konulara geniş yer ayrılmıştır. Bunların çoğunun Emevîler'le ilgili olması devrin kültür hayatına ışık tutmakta ve Emevî tarihi bakımından esere ayrı bir değer kazandırmaktadır. *el-Emâlî*'de çok sayıda hadis ve sahâbe sözünün açıklaması bulunmaktadır. Ancak diğer edebiyat kitaplarında olduğu gibi bu eserde de rivayet edilen hadis ve haberlerin ihtiyatla karşılanması gerekir; zira bunların sahihleri yanında zayıf ve uydurma olanları da vardır. Arap edebiyatı ve kültürünün bir ansiklopedisi mahiyetindeki eserde genel olarak işaret edilen bu konuların dışında daha birçok konu yer almaktadır.

İbnü'l-Kıftî, telif edildiği çağdan itibaren büyük bir şöhrete kavuşan *el-Emâlî*'nin, konusunda yazılmış kitapların en mükemmeli ve en faydalısı olduğunu söylemektedir. İbn Haldûn da hocalarının, edebî bilgilere dair İbn Kuteybe'nin *Edebü'l-kâtib*'i, Müberred'in *el-Kâmil*'i, Câhiz'in *el-Beyân ve't-tebyîn*'i ile Ebû Ali el-Kâfî'nin *en-Nevâdir*'i (*el-Emâlî*) olmak üzere dört temel eser kabul ettiklerini, diğerlerinin bunlara tâbi olduğunu söylediklerini nakletmektedir. *el-Emâlî*'deki metinler ve açıklamaları ile garîb kelimeler ve anlaşılması zor ifadeler için yapılan izahlar, manzum ve mensur metinlerin seçiminde gösterilen başarı, Ebû Ali'nin edebî zevk bakımından benzeri az bulunan dilcilerden biri olduğunu gösterir.

Başta İstanbul kütüphaneleri olmak üzere Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde ve Kahire kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan (bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 202) *el-Emâlî* ilk defa Bulak'ta iki cilt halinde basılmıştır (1324). F. Krenkow ve A. Bevan, eserde şairleri nakledilen şairlerin adlarıyla bu şairlerin kafiye fihristini hazırlayarak neşretmişlerdir (Leiden 1913). *el-Emâlî*'nin ikinci baskısı Muhammed Abdülcevâd el-As-

maî'nin tashih ve notlarıyla yapılmıştır (I-IV, Kahire 1344/1926). Bu baskı iki kiptan oluşmaktadır. Birinci kitapta nâşirin müellif ve esere dair on sekiz sayfalık bir girişle *el-Emâlî* iki ayrı cilt halinde yer almaktadır. İkinci kitapta ise yine Ebû Ali el-Kâfî'ye ait *Zeylü'l-Emâlî ve'n-nevâdir* ile Vezir Ebû Ubeyd el-Bekrî'nin (ö. 487/1094) *et-Tenbîh 'alâ evhâmi Ebî 'Alî fi Emâlîhi* adlı eseri bulunmaktadır. Bekrî'nin *el-Emâlî*'deki hatalarla ilgili olan bu eseri daha önce Antuvan Sâlihânî el-Yesûfi tarafından neşre hazırlanmakla birlikte ayrıca basılmayıp *el-Emâlî*'nin son cildi olarak yayımlanmıştır. Eserin sonunda Muhammed Abdülcevâd el-Asmaî'nin hazırladığı muhtelif indeksler bulunmaktadır.

Ebû Ubeyd el-Bekrî'nin eser üzerinde ayrıca *el-Le'âlî fi şerhi'l-Emâlî* adlı bir şerhi de vardır. Bu şerh Abdülazîz el-Meymenî'nin tahkikiyle ve *Simḫü'l-Le'âlî fi şerhi Emâlî'l-Kâfî* adıyla yayımlanmıştır (Kahire 1354). Ömer Dekkâk eserden seçtiği bazı metinleri *Şüzürü'l-Emâlî* adıyla neşretmiştir (Dımaşk 1411/1991). *el-Emâlî* üzerine Endülüs âlimleri tarafından yapıldığı kaydedilen şerh ve muhtasar tarzındaki çalışmaların hiçbiri günümüze kadar gelmemiştir (Vadgîrî, s. 264-272).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Ali el-Kâfî, *el-Emâlî*, I-IV (nşr. M. Abdülcevâd el-Asmaî), Kahire 1344/1926 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmîyye), nâşirin mukaddimesi, s. t.-h.; İbnü'l-Kıftî, *İnbâhür-ruvâi*, I, 240-241; İbn Haldûn, *Mukaddime*, III, 1277-1278; Serkis, *Mu'cem*, II, 1489-1490; Brockelmann, *GAL*, I, 139; *Suppl.*, I, 202-203; İzzet Hasan, *el-Mektebetü'l-'Arabîyye*, Dımaşk 1390/1970, s. 266-269; İzzeddin İsmâil, *el-Meşâdirü'l-edebîyye ve'l-ıugaviyye fi't-türâşî'l-'Arabî*, Beyrut 1976, s. 215-221; Ömer ed-Dekkâk, *Ebû 'Alî el-Kâfî ve menhecüh fi'l-bahş ve't-te'tif*, Halep 1977, s. 168-206; a.mlf., *Şüzürü'l-Emâlî*, Dımaşk 1411/1991, s. 33-52; a.mlf., *Meşâdirü't-türâşî'l-'Arabî fi'l-ıuga ve'l-me'âcim ve'l-edeb ve't-terâcim*, Beyrut, ts. (Dârü's-Şarki'l-Arabî), s. 110-114; a.mlf., "Ebû 'Alî el-Kâfî ve kitâbühü'l-Emâlî", *MMLADm*, XL/3 (1969), s. 527-537; Abdülâlî el-Vadgîrî, *Ebû 'Alî el-Kâfî ve eşeruh fi'd-dirâsâti'l-ıugaviyye ve'l-edebîyye b'l-Endelüs*, Mağrib 1403/1983, s. 213-276; *Ma'a'l-Mektebe*, s. 239-240; Mustafa eş-Şek'a, *Menâhicü't-te'tif 'inde'l-'ulemâ' l-'Arab*, Beyrut 1991, s. 361-367; Abdülvehhâb Hamûde, "Emâlî'l-Kâfî", *ME*, XXV/2 (1954), s. 193-197; Jaakko Hämeen-Anttila, "Lexical Ibdâl (al-Qâfî and his al-Amâlî)", *SO*, LXXI (1993), s. 53-55; Moh. Ben Cheneb, "Kâfî", *IA*, VI, 133; R. Sellheim, "al-Kâfî", *EJ²* (İng.), IV, 501; Ahmed Kemâl Zekî, "Emâlî'l-Kâfî", *TI*, Kahire, ts., V, 51-60.

HÜSEYİN ELMALI